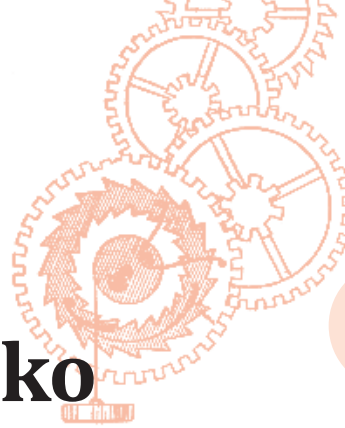

Bi dozena untxi Australia suntsitzeko

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Australia, 1859. Thomas Austin (1815-1871) kolono ingelesak anaiari idatzi zion bi dozena untxi eskatzeko. “Untxi gutxi batzuek ez dute kalterik egingo, etxean bezala sentitzen lagunduko didate eta gainera zer ehizatua izango nuke”. Beraz, Austinek ez zituen untxiak hazi nahi, hil baizik. Ehiztaria zen, eta ordurako bere lurretako animalia gehienak garbituak zeuzkan. Horregatik, 24 untxiak bere lur sail zabaletan askatu zituen, han ez zegoen ia harrapari naturalik eta untxiek hoberen egiten dutena egin zuten: ugaltu.

1866rako Austinek 14.000 untxi eta arazo handi bat zeuzkan bere lurretan. Mendea amaitzerako, arazoa handik 5.000 km-ra eta Australiako gobernura iritsi zen. 1901 eta 1907 urteen artean 3.000 km-tik gorako hesia altxa zuten untxiak gehiago zabaldu ez zitezten. Tranpak ere jarri zituzten hesien azpitik pasatzen ziren untxiak harrapatzeko. Baina hesien azpitik ez ezik, lurrazpitik ere ederki pasatzen dira untxiak.

1920rako Australiako untxien populazioa 10 mila milioikoa zen. Belarra, landare txikiak eta zuhaitz gazteak janez egin zuten aurrera. Sustraiak ere jan zituzten, landare berriak haztea galaraziz eta, ondorioz, ber-

AUSTRALIAN UNTXIEN KONTRA JASOTAKO 3.000 KM-KO HESIAREN ZATI BAT.

tako animaliak elikagairik gabe utziz. Lurra babesteko landararik gabe, higadurak lurzorua suntsitu zuen eta aurrez berdez instalatuta zeuden eremuak basamortu bihurtu ziren. Australia bera ez ezik, inguruko uharteak ere kolonizatu zituzten untxiek. 1906 eta 1936 bitartean hegoaldeko kostaldeko irla bateko hiru papagai espezieak desagertu ziren eta 26 zuhaitz espezieetatik hiruk baino ez zuten iraun.

Hesiak, pozoiek, gas toxikoek... alferrikakoak ziruditen. Eta 1950eko hamarkadan gerra biologikoari ekin zioten. Mixomatosiarekin eraso zituzten eta un-

txien %5 besterik ez ziren bizirik geratu. Nahikoa urte gutxitan izurria berritzeko. 1996an kalizibirusarekin saiatu ziren eta, eragozpen etikoak alde batera utzita -birus horrek heriotza krudela eragiten du-, badirudi neurriak arrakasta izan zuela. Orduz gerotik untxien populazioa txikitzen ari da, baina lehentasunezko arazoa da oraindik Australiako Ingurumen Ministerioan.

Austinen untxiekin gertatutakoak ederki erakusten du nolako kaltea eragin dezakeen espezie inbaditzaile arrisku-tsuenak, gizakiak. ●

Modenako maitaleen zalantzak

2009an duela 1.600 urte inguruko bi giza eskeleto aurkitu zituzten Modenako (Italia) nekropoli batean. Giza arrasto gehiago ere bazeuden bertan, baina bi hauek bereziak ziren: hilobi bakarrean zeuden ehortzita, eta eskutik helduta. Hildakoen generoa bereizteko erabili ohi diren elementuak oso hondatuta zeudenez, ezin izan zuten baieztatu gizonak ala emakumeak ziren. Baina berdin zion; garbi zegoen gizona eta emakumea zirela, eta maitaleak, jakina. Berehala “Modenako maitaleak” betiereko maitasunaren sinbolo bihurtu ziren. Hortzetako esmalteko proteina baten bidez generoa

zehazteko metodo berri batek biak gizonezkoak zirela adierazi duen arte. Frogarik gabe ontzat eta ziurtzat jo ziren guztiak zalantzan jarri dira orain. Anaiak ote ziren? Lehengusuak? Gudu zelaian batera hildakoak? Boloniako Unibertsitateko Federico Luigi ikerlariaren arabera, “maitaleak izatea ez dugu guztiz baztertzen, baina hipotesi urrunena da, orduan homosexualitatea krimena zelako”. Garai hartako gizartearen ikusmoldea kontuan hartu behar dela dio. Baina gure garaiko gizartearen ikusmoldeak arrastoak interpretatzean izan duen eragina ere kontuan hartzekoa da. ●

